

YAŞAM DOYUMU İLE BOŞ ZAMAN KISITLAYICILARI ARASINDAKİ İLİŞKİNİN BELİRLENMESİNDE HİYERARŞİK BOŞ ZAMAN TEORİSİ: ÜNİVERSİTE ÖĞRENCİLERİ ÜZERİNE BİR UYGULAMA

Ali İSKENDER
Gazi Üniversitesi Turizm Fakültesi
Arş. Gör.
aliiskender@gazi.edu.tr

Evren GÜÇER
Gazi Üniversitesi Turizm Fakültesi
Doç. Dr.
evrengucer@gazi.edu.tr
Öz

Bireylerin boş zaman aktivitelerine katılımında engelleyici olarak belirlenen faktörler “Hiyerarşik Boş Zaman Kısıtlar Teorisine” göre üç kategori altında ele alınmıştır. Bu engelleyiciler bireysel, bireylerarası ve yapısal engeller şeklindedir. Üniversite öğrencilerinin boş zaman aktivitelerine katılımında engelleyici olarak ortaya çıkan faktörlerin belirlenmesi bu hususta çözüm üretebilmek açısından oldukça önemlidir. Boş zaman aktivitelerine katılımında engelleyiciler ile yaşam doyumu arasında anlamlı bir ilişkinin olduğu varsayılmaktadır. Bu çalışmada ölçüm aracı olarak anket kullanılmıştır. Mevcut çalışmada farklılıkları ortaya koyabilmek için ANOVA ve T-testi yapılmıştır. İlişkiyi belirlemek için ise korelasyon analizi kullanılmıştır. Çalışma sonucunda boş zaman kısıtları ile yaşam doyumu arasında düşük düzeyli anlamlı bir ilişki tespit edilmiştir. Bu ilişki düzeyi ters yönlüdür. Boş zaman kısıtları arttıkça yaşam doyumu azalmaktadır. Bunun yanı sıra cinsiyete göre yanıtlayıcıların boş zaman etkinliklerine katılım şekilleri farklılık göstermiştir. Erkekler boş zaman faaliyetlerine kadınlara göre daha aktif bir katılım gösterirken kadınlar daha çok pasif katılım sergilemektedir.

Anahtar Kelimeler: Kısıtlayıcılar, Boş Zaman, Yaşam Tatmini,

Jel Kod: Rekreasyon

Abstract

DETERMINING THE RELATIONSHIP BETWEEN LEISURE CONSTRAINTS AND LIFE SATISFACTION WITH HIERARCHICAL *LEISURE* CONSTRAINTS THEORY: A CASE STUDY ON UNIVERSITY STUDENTS

According to Hierarchical leisure theory, the factors which are constraints on leisure activities of individuals are determined under 3 categories. Those are individual, interpersonal and structural. It is thought that there is a reasonable correlation between the constraint of leisure and life satisfaction of individuals. The main hypothesis of this study is that if the leisure constraint level of individuals is less, then their life satisfaction degree is more height. In this study, it was used survey technique. The dates were evaluated with SPSS. It was used the ANOVA and T-Test to determine the differences of respondents and to determine the correlation, it was used correlation analysis. As a result of this study, there was a reasonable but little correlation between leisure constraints and life satisfaction. There were reasonable differences on participating recreation activity types of respondents according to gender.

Key Words: *Constraints, Leisure, Life Satisfaction*

Jel Kod: *L 83, I 131*

1. GİRİŞ

Zamanın değişik toplumlarda ve kültürlerde ifade ettiği anlam farklılaşabilmektedir. Toplumların yaşayış biçimlerine bakarak bu toplumlardaki zaman kavramının yansıması görülebilir. Geleneksel toplumlarda zaman durağan ve ağır bir şekilde ilerleyen sınırsız bir kavram olarak algılanmaktadır. Bu toplumlarda zaman öldürmek algısı oldukça yaygındır. Gelişmiş toplumlarda ise zaman bölümlere ayrılarak ayrıntılarıyla belli kesitlere bölünmüştür. Bunun neticesinde gelişmiş toplumlardaki bireyler günlük yaşamlarını bu ayrıntılı zaman dilimlerine göre şekillendirmektedirler. Bu toplumlarda zaman mekanik bir boyut kazanmıştır ve zaman belirli dilimlere ayrılarak belli işlerin belli zaman

aralıklarında gerçekleştirilmesi ihtiyacı doğmuştur. Yani gelişmiş toplumlar zamana kıt kaynak gözüyle bakarken, geleneksel toplumda ise zaman bitmeyen bol bir kaynaktır (Karşlı, 2011:148).

Boş zamanın bağımsız bir yaşam alanı olarak kabul edilmesinin geçmişi çok eskilere dayanmamaktadır. Bağımsız boş zaman algısı daha ziyade modern döneme ait olan bir kavramdır. Sanayi devrimi ve sanayileşme ile değişim gösteren toplumsal ve kültürel yaşam şekli kendi içerisinde özerk yaşam alanlarının oluşmasına neden olmuştur. Bu dönemde iş kavramının zorunlu, disipline, kuralcı, örgütlü, tekrarlanan bir yapıya kavuşması, haliyle iş dışı alanı kendine özgü bir yaşam alanı olarak kabul ettirmiştir (Kraus, 1998: 186-188). Boş zaman kavramı serbest olma manasına gelen “losir” ve izin verme anlamına gelen “licere” kelimelerinden türemiştir (Hacıoğlu, Gökdeniz ve Dinç, 2003: 17). Boş zaman bir nevi hayatın gerekliliklerini icra ettikten sonraki arda kalan zamandır. Yani boş zaman iş yaşamı dışına çıkabilme ve bireyi yenileyen, rahatlatan ve aynı zamanda bireye haz veren değerlere ulaşabilme kapasitesi şeklinde izah edilebilir (Karaküçük, 1999: 33-34).

Boş zaman bireyin kendi tasavvurunda özgürce kullanabileceği iş ve yaşamsal zorunluluklar dışında kalan zaman dilimi olarak tanımlanmaktadır (Güler, 1978: 17). Tezcan (1982: 10) boş zamanı, bireyin kendisi ve diğer bireyler için zorunlu yapılması gereken ihtiyaçlardan kurtulduğu bireyin tamamen kendi hür iradesiyle belirleyeceği faaliyetlerde uğraşabileceği zaman dilimi olarak ifade etmektedir. Boş zaman zorlama duygusunun en az hissedildiği ve bireyin kendi karar mekanizması ve seçimlerine göre kullandığı isteğe bağlı zaman dilimi olarak ifade edilebilir. Brightbill (1960) boş zamanı yaşamsal gereklilikleri yapmak zorunda olduğumuz zaman dışında kalan, tamamen bireyin değer yargıları ve tercihlerine göre kullanabileceği zaman olarak tanımlamıştır.

2. Boş Zaman Kısıtları ve Hiyerarşik Boş Zaman Kısıtları Teorisi

Boş zaman aktivitelerinin seçimi veya boş zaman aktivitelerine katılım düzeyi üzerinde etkileyici olan belli faktörler vardır. Bu faktörler boş zaman aktivitesine katılımda gönülsüzlük, katılım için düşük istek, katılımdan elde edilen yetersiz tatmin olarak sıralanabilir. Bu durum ise yaşam kalitesi üzerinde etkili olmaktadır. Belirtilen bu faktörler genel olarak boş zaman engelleri olarak sınıflandırılmaktadır (Crawford ve Godbey, 1987; Jackson ve Dunn, 1988). Crawford, Jackson ve Godbey (1991) boş zaman kısıtlayıcılarını üç kategori

altında ele almıştır. Bunlar sırasıyla bireysel düzeydeki engeller, bireylerarası engeller ve yapısal engeller şeklindedir.

Huang, Shih ve Liao (2011) bireysel boş zaman kısıtlayıcılarını kişisel özellikler, tutum ve ruhsal engeller ile ilgili olarak değerlendirmişlerdir. Bireysel engeller bireylerin bir boş zaman aktivitesine katılımlarındaki performanslarını veya katılımlarını etkileyebilmektedir. Bireylerarası düzeyde ortaya çıkan boş zaman kısıtlayıcıları ise daha ziyade bir boş zaman aktivitesine eşlik edecek kişilerin eksikliğinden kaynaklanabilmektedir. Böylesi bir durumda bireyler kendilerini yalnız hissedebilmekte ve aynı zamanda bir boş zaman aktivitesine katılımda kendilerini gönülsüz hissedebilmektedir. Yapısal düzeyde ortaya çıkan boş zaman kısıtlayıcıları ise genellikle zaman, bütçe ve sağlık ile ilgili yetersizliklerle temellendirilmektedir (Huang vd., 2011).

Boş zaman kısıtları bireylerin boş zaman katılım tercihleri üzerinde etkili olan ve aktivite katılım durumunda bireylerin yeteneklerini engelleyen kısıtlar olarak ifade edilir (Jackson, 2005). Boş zaman kısıtları üzerine yapılan çalışmalarda kısıtlar aktivitelere göre değişim göstermekle birlikte Crawford ve Godbey (1987) tarafından yapılan “Hiyerarşik Boş Zaman Kısıtları” olarak ortaya koydukları üçlü kategori ilk sınıflandırma olmasından dolayı önemlidir.

Boş zaman kısıtlarının bir rekreasyon aktivitesine katılımı azaltan ve aktiviteye katılım doğrultusunda bireyi giderek vazgeçmeye iten önemli bir etken olduğuna yönelik genel bir kanı vardır (Backman, 1991; Raymore, Godbey, Crawford ve Von Eye, 1993). Wade ve Hoover (1985) zihinsel engelli bireyler üzerine gerçekleştirdiği çalışmalarında boş zaman kısıtlarını içsel ve dışsal olarak iki kategori altında incelemiştir. İçsel kısıtlar fiziksel aktivite yeterliliği, algısal yetenekler ve motorsal yetenekler üzerindeki engelleri ifade ederken dışsal faktörler ise toplumsal tutum, rekreasyon aktivite imkanları, kurumsallaşma, altyapı ve üstyapı vb., içeren engelleri içermektedir.

Bir boş zaman aktivitesine katılım sırasındaki deneyimlenmiş kısıtlar bireylerin tercihleri, ilgileri ve memnuniyet düzeyleri üzerinde etkilidir. Alexandris, Tsorbatzoudis ve Grouios (2002) rekreatif aktivitelere katılım sıklığı ve düzeyinin boş zaman kısıtları tarafından etkilendiğini ileri sürmüşlerdir. Alexandris vd. (2002) bazen bu durumun boş zaman aktivitesine katılımı tamamen ortadan kaldıracabileceğini vurgulamışlardır.

Alexandris ve Carroll (1997) tarafından geliştirilen boş zaman kısıtları modeline göre ise boş zaman kısıtları iki faktör altında toplanmaktadır. Bu iki kavramı bireyin zihninde oluşan engeller ve yapısal engeller olarak belirlemişlerdir. Bireyin zihninde oluşan engeller daha ziyade psikolojik özelliklerden kaynaklanmaktadır. Psikolojik engelleri ise stres, depresyon, kaygı, muhafazakârlık, bireyin algılanan yetenek döngüsü vb. olarak ifade edilebilir. Bu engellerin bireyin düşünce dünyası ve karakter yapısı ile etkileşimin sonucu ortaya çıktığı ileri sürülmüştür. Yapısal engelleri ise maddi durum, mevcut sunulan hizmet ile ilgili karşılaşılan problemler, mesai vb. kavramlar ile ele almışlardır.

Keshkar, Ehsani, Koozechian, Ghasemi, Mohammadi (2012) hiyerarşik boş zaman kısıtları modeli ile birlikte Tahranda yaşayan kadınların sportif aktivitelere katılımlarındaki engellerini açıklamışlardır. 1263 kadın ile gerçekleştirdikleri araştırmalarında yapısal boş zaman kısıtlarının İranlı kadınların sportif aktivitelere katılımında temel engel olduğunu belirlemişlerdir. Araştırma bulgularına göre İran'daki kadınlar daha ziyade spor tesislerinin yetersizliği, sportif faaliyetleri gerçekleştirmek için gerekli olan ekipmanların eksikliği ve ekonomik nedenlerle sportif aktivitelere katılamamaktadır.

Kim ve Park (2010) hiyerarşik boş zaman kısıtları modeli ile inceledikleri araştırmalarında Kore'de yaşayan güvenlik görevlilerinin boş zaman motivasyonlarını ve katılımlarını incelemişlerdir. Araştırma örneklem sayısı Seul 'de yaşayan 420 güvenlik görevlisinden oluşmaktadır. Bu çalışmaya göre boş zaman kısıtları boş zaman motivasyonunu etkilerken, boş zaman motivasyonun ise boş zaman katılımını etkilediğini belirlemişlerdir. Ayrıca Kim ve Park (2010) bireysel boş zaman kısıtlarının bireylerarası boş zaman kısıtlarını etkilediğini de ortaya koymuşlardır.

Shaohua ve Xiang (2010) hiyerarşik boş zaman kısıtları modeli ile Pekin'de yaşayan yaşlı bireylerin boş zaman kısıtlarını incelemişlerdir. Bu çalışmaya göre araştırmacılar yapısal boş zaman kısıtlarının, bireysel ve bireylerarası engellerle birlikte boş zaman katılımı üzerinde ekili olduklarını belirtmişlerdir. Ayrıca bu araştırmacılar boş zaman kısıtları teorisinin belirleyicisi olan Crawford ve Godbey'in belirttiğinin aksine yapısal engellerin boş zaman katılımına doğrudan etkisinin çok az olduğunu ancak bireysel ve bireylerarası engellerle birlikte incelendiğinde boş zaman katılımında bir engel olarak ortaya çıktığını belirtmişlerdir. Aslan (2002) ise üniversite öğrencileri üzerinde gerçekleştirdiği

çalışmasında öğrencilerin yapısal boş zaman kısıtları olan zaman, para, donanım eksikliği gibi faktörlerle karşılaştıklarını belirlemiştir. Görüldüğü üzere Hiyerarşik Boş zaman Kısıtları modeli çeşitli ülkelerdeki pek çok araştırmacı tarafından farklı amaçlı araştırmalarda kullanılmıştır.

3. Boş Zaman, Boş Zaman Kısıtları ve Yaşam Doyumu İlişkisi

Yaşam doyumu, birey tarafından kategorize edilen ölçütlerin bir dereceleme göre değerlendirilmesinden ortaya çıkan yargısal bir süreçtir (Shin ve Jackson, 1978: 475). Yaşam doyumu, bireylerin mutluluğu ile ilgili kavramlardan öznel iyi oluşu temsil etmektedir. Öznel iyi oluş bireyin yaşamını bilişsel ve duygusal olarak değerlendirmesi olarak ifade edilmektedir (Diener, 1984). Bireyin beklentileri ile mevcut başarısı arasındaki bağ ne kadar karşılanabilir ise kişinin yaşam düzeyinin o kadar fazla olacağı kabul edilmektedir (Diener, Oishi ve Lucas, 2000). Hawkin, Foose ve Binkley (2004) Avusturya'da gerçekleştirdikleri çalışmalarında boş zaman kısıtları, boş zaman tatmini ve boş zaman aktivitelerine katılımın bireylerin yaşam doyumları ile aralarında ilişki olduğunu belirlemiştir. Mannell ve Dupuis (1996) fiziksel boş zaman aktiviteleri ve yaşam doyumu arasında anlamlı bir ilişki belirlerken Fernandez, Ballesteros, Zamarr'on ve R'uiz (2001) fiziksel aktivitelere katılım düzeyinin bireylerin boş zaman tatmini ve sosyal iletişimini artırmasının yanında yaşam doyumları üzerinde de etkili olduğunu belirlemiştir. Boş zaman aktivitelerinin yaşam doyumu ve yaşam kalitesini belirlemede önemli bir faktör olduğu araştırmacılar tarafından kabul edilse de bu durumun gerekçesinin ifade edilmesinde tam anlamıyla bir fikir birliğine varılamamıştır (Baker ve Palmer, 2006; Iwasaki, 2006).

4. Araştırma Yöntemi ve Bulgular

Araştırma kapsamında 759 yanıtlayıcıya ulaşılmıştır. Elde edilen veriler SPSS programı ile analiz edilmiştir. Bu kapsamda bireysel boş zaman kısıtları, bireylerarası boş zaman kısıtları ve yapısal boş zaman kısıtları ile üniversite öğrencilerinin yaşam doyumları arasında ilişkiyi belirlemek amacıyla korelasyon analizi yapılmıştır. Üniversite öğrencilerinin cinsiyete göre rekreasyon aktivitelerini katılım şekillerini ve aktiviteye kimlerle katıldıklarını belirlemek için ise T-testi kullanılmıştır. Ekonomik durum ile yapısal boş zaman kısıtları arasındaki farkı tespit etmek amacıyla ise Tek Yönlü ANOVA karşılaştırmasından faydalanılmıştır.

H₁ Bireysel boş zaman kısıtları ile üniversite öğrencilerinin yaşam doyumları arasında anlamlı bir ilişki vardır.

H₂ Bireylerarası boş zaman kısıtları ile üniversite öğrencilerinin yaşam doyumları arasında anlamlı bir ilişki vardır.

H₃ Yapısal boş zaman kısıtları ile üniversite öğrencilerinin yaşam doyumları arasında anlamlı bir ilişki vardır.

Katılımcıların yaşam doyumunu belirlemek amacıyla Diener (1984)'in geliştirdiği ölçeğin Köker (1991) tarafından Türkçeye uyarlanmış hali kullanılmıştır. Mevcut çalışmada yararlanılan boş zaman kısıtları ölçeği ise Huang, Shih, Liao (2011) tarafından geliştirilen ölçeğin Türkçeye uyarlanması ile oluşturulmuştur. Boş zaman Kısıtları Ölçeği 23 ifade ve üç alt faktörden oluşmaktadır. Bu alt faktörler bireysel kısıtlar, bireylerarası kısıtlar ve yapısal kısıtlar olarak belirlenmiştir.

Tablo 1. Katılımcıların Demografik Bilgileri

Değişkenler	n	%
Cinsiyet		
Erkek	328	43,2
Kadın	431	56,8
Yaş		
18	42	5,5
19	88	11,6
20	166	21,9
21	175	23,1
22	127	16,7
23	86	11,3
24 ve üstü	75	9,9
Sınıf		
Birinci Sınıf	197	26
İkinci Sınıf	215	28,3
Üçüncü Sınıf	181	23,8
Dördüncü Sınıf	166	21,9
Ekonomik Gelir		
Düşük gelirliler	146	19,2
Orta gelirliler	580	76,4
Yüksek gelirliler	33	4,3
Toplam	759	100

Tablo 1'e göre katılımcıların %43,2'si erkek (328 kişi) ve %56,8'i (431 kişi) ise kadın olduğu görülmektedir. Katılımcıların yaşları incelendiğinde ise ağırlıklı 20 (%21,9), 21 (%23,1) ve 22 (%16,7) yaş aralıklarında oldukları görülmektedir. Katılımcıların eğitimlerinde kaçınıcı sınıfta oldukları incelendiğinde Tablo 1'e göre; öğrencilerin %26'sı birinci sınıfta, %28,3'ü ikinci sınıfta %23,8'i üçüncü sınıfta, %21,9'u ise dördüncü sınıfta eğitim görmektedir. Katılımcıların ekonomik durum algıları ise; kendisini düşük gelirli algılayanların oranı %19,2, kendisini orta gelirli algılayanların oranı %76,4 ve son olarak ise kendisini yüksek gelirli algılayanların oranı %4,3 şeklindedir.

Tablo 2. Ekonomik Durum ile Yaşam Doymu İlişkisi

Değişken	N	r	P
Ekonomik Durum Yaşam Doymu	759	,20	,000

Tablo 2 incelendiğinde ekonomik durum algısı ile yaşam doymu arasında anlamlı bir ilişkinin olduğu görülmektedir. Bu ilişki düzeyi %20 oranındadır. Ekonomik durum algısı arttıkça yaşam doymunda da bir artış olabileceği mevcut çalışma sonucunda ortaya konulmuştur.

Tablo 3. Katılımcıların Cinsiyete Göre Boş Zaman Aktivitelerine Katılım Şekli

Katılım Şekli	Toplam		
	Aktif katılım	Pasif katılım	
Erkek	241 (%73,5)	87 (%26,5)	328
Kadın	289 (%67,1)	142 (%32,9)	431
χ^2 değer =3,646 p< 0,000			
Aktiviteye kimlerle katıldıkları	Toplam		Ailemle katılım
	Yalnız katılım	Arkadaşlarıyla katılım	
Erkek	58 (%17,7)	256 (%78)	14 (%4,3)
Kadın	47 (%10,9)	355 (%82,4)	29 (%6,7)
χ^2 değer =8,607 p< 0,000			

Tablo 3'e bakıldığında erkeklerin %73,5'i bir rekreatif aktiviteye aktif bir şekilde katılırken %26,5'i ise pasif bir katılım göstermektedir. Kadınların rekreatif faaliyetlere katılım şekillerine bakıldığında ise kadınların %67,1'i aktif bir şekilde katılırken %32,9'u ise pasif bir şekilde katılmaktadır. Tablo 3 incelendiğinde, erkeklerin %17,7'sinin bir rekreatif aktiviteye yalnız katıldığı görülmektedir bu oran kadınlarda ise %10,9 şeklindedir. Bir rekreatif aktiviteye arkadaşlarıyla

katıldığını belirten erkeklerin oranı %78 iken bu oran kadınlarda %82,4'tür. Son olarak bir rekreatif aktiviteye aileleriyle katılan erkeklerin oranı %4,3 iken kadınlarda bu oran %6,7 olduğu bu çalışmanın sonuçlarındandır.

Tablo4. Boş Zaman Kısıtları ile Yaşam Doymu İlişkisi

Değişken	N	r	P
Bireysel Boş Zaman Kısıtı Yaşam Doymu	759	,018	,611
Bireylerarası Boş Zaman Kısıtı Yaşam Doymu	759	-,14	,000
Yapısal Boş Zaman Kısıtı Yaşam Doymu	759	-,10	,004

*** Korelasyon 0.01 düzeyinde anlamlıdır

Tablo 4'e göre bireysel boş zaman kısıtları ile yaşam doymu arasında anlamlı bir ilişki ortaya çıkmamıştır. Buna göre H_1 kabul edilmemiştir. Bireylerarası boş zaman kısıtı ile yaşam doymu arasında ise anlamlı ve zıt yönlü bir ilişki olduğu ortaya çıkmıştır. Buna göre bireylerarası boş zaman kısıtı arttıkça yaşam doymu azalmaktadır. H_2 kabul edilmiştir. Tablo 4'e bakıldığında yapısal boş zaman kısıtı ile yaşam doymu arasında anlamlı ve zıt yönlü bir ilişkinin olduğu görülmektedir. Buna göre yapısal boş zaman kısıtları arttıkça yaşam doymu azalmaktadır. H_3 mevcut çalışma sonucunda kabul edilmiştir.

Tablo 5. Ekonomik Durum ile Yapısal Boş Zaman Kısıtları Tek Yönlü ANOVA Karşılaştırması

	Grup İstatistiği			Test İstatistiği	
	n	\bar{x}	ss	f	p
				6,960	0,001
Düşük Gelirli*	146	25,8	6,4		
Orta Gelirli*	584	23,7	5,9		
Yüksek Gelirli	33	24,21	5,9		

Tablo 5'e göre düşük gelirli katılımcılar ile orta gelirli katılımcılar arasında yapısal boş zaman kısıtları arasında anlamlı bir fark olduğu görülmektedir. Buna göre düşük gelirli katılımcıların orta gelirli katılımcılara göre yapısal boş zaman kısıtlarının daha yüksek olduğu görülmektedir. Bu ise yapısal boş zaman

kısıtlarından birisi olan ekonomik kısıtlar ile örtüşen bir sonuç olarak ortaya çıkmaktadır.

Ölçek İfadesi	Dağılım	Kesinlikle Katılmıyor	Katılmıyor	Kararsızım	Katılıyorum	Kesinlikle Katılıyorum	s.s	\bar{x}	
Birçok bakımdan yaşamım idealime yakın.	f	42	104	219	163	43	1,2	3,12	Yaşam Doyumu
	%	7,4	18,2	38,4	28,5	7,5			
Yaşam koşullarım mükemmel.	f	46	132	223	136	34	1,1	2,94	
	%	8,1	23,1	39,1	23,8	6			
Yaşamımdan memnunum.	f	32	70	138	246	85	1,6	3,43	
	%	5,6	12,3	24,2	43,1	14,9			
Şimdiye kadar yaşamımda istediğim önemli şeyleri elde ettim.	f	33	96	203	181	58	1,3	3,21	
	%	5,8	16,8	35,6	31,7	10,2			
Eğer hayatımı yeniden yaşasaydım hemen hemen hiçbir şeyi değiştirmezdim.	f	137	160	140	91	43	1,2	2,54	
	%	24	28	24,5	15,9	7,5			
Utangaç birisi olduğumdan bazı boş zaman aktivitelerine katılırken korku yaşıyorum.	f	159	159	121	94	38	1,2	2,55	Bireysel Kısıt
	%	27,8	27,8	21,2	16,5	6,7			
Beni huzursuz edecek boş zaman aktivitelerine katılma ihtimalim düşüktür.	f	37	81	86	236	131	1,1	3,61	
	%	6,5	14,2	15,1	41,3	22,9			
Dini inançlarıma uygun boş zaman aktivitelerine katılmayı tercih ederim.	f	53	105	192	156	65	1,1	3,14	
	%	9,3	18,4	33,6	27,3	11,4			
Çok az yetenek gerektiren boş zaman aktivitelerine katılmayı tercih ederim.	f	58	160	211	126	16	,98	2,88	
	%	10,2	28	37	22,1	2,8			
Bir boş zaman aktivitesine katılırken kendimi çok asabi hissediyorum, bu nedenle kendimi çok rahat hissedemiyorum.	f	174	203	121	56	17	1,06	2,28	
	%	30,5	35,6	21,2	9,8	3			
Bir boş zaman aktivitesine katılırken başarı elde edemediğimi hissediyorum.	f	131	213	133	75	19	1,07	2,46	
	%	22,9	37,3	23,3	13,1	3,3			
Arkadaşlarım uzak yerlerde yaşadığından dolayı onlarla birlikte bir boş zaman aktivitesine katılmıyorum.	f	95	167	160	94	55	1,1	2,82	Bireycerarası Boş Zaman Kısıtları
	%	16,6	29,2	28	16,5	9,6			
Arkadaşlarımın benimle bir boş zaman aktivitesine katılacak kadar zamanları yoktur.	f	136	252	126	41	16	,97	2,27	
	%	23,8	44,1	22,1	7,2	2,8			
Arkadaşlarım benimle birlikte bir boş zaman aktivitesine katılacak kadar ekonomik durumları yoktur.	f	116	254	152	37	12	,92	2,33	
	%	20,3	44,5	26,6	6,5	2,1			
Arkadaşlarım ailelerinden dolayı benimle birlikte bir boş zaman aktivitesine katılamazlar.	f	166	263	92	37	13	,95	2,13	
	%	29,1	46,1	16,1	6,5	2,3			
Arkadaşlarımın benimle bir boş zaman aktivitesine katılacak kadar yetenekleri yoktur.	f	193	246	80	33	19	1	2,07	
	%	33,8	43,1	14	5,8	3,3			
Bir boş zaman aktivitesine katılacak ortak ilgi alanlarına sahip arkadaşlarım yoktur.	f	176	235	111	34	15	,98	2,14	
	%	30,8	41,2	19,4	6	2,6			

Bir boş zaman aktivitesine katıldığımda diğer insanlarla kolay kolay uyum sağlayamam.	f	164	213	129	48	17	1,04	2,25
	%	28,7	37,3	22,6	8,4	3		
Beni bir boş zaman aktivitesine davet edecek arkadaşım olmadığından dolayı boş zaman aktivitelerine katılmayı sevmiyorum.	f	195	222	112	27	15	,98	2,11
	%	34,2	38,9	19,6	4,7	2,6		
Benimle birlikte bir boş zaman aktivitesine katılacak uygun kişilerin olmadığını hissediyorum	f	161	230	122	35	23	1,03	2,24
	%	28,2	40,	21,4	6,1	4		
Boş zaman aktiviteleri için ayrılan alanların temiz olmadığını düşünüyorum.	f	81	188	196	74	32	1,05	2,72
	%	14,2	32,9	34,3	13	5,6		
Boş zaman aktivite alanlarının yeterince güvenli olmadığını düşünüyorum.	f	86	199	199	62	25	1,01	2,66
	%	15,1	34,9	34,9	10,9	4,4		
Boş zaman aktivitelerinin maliyetlerinin oldukça yüksek olduğunu düşünüyorum.	f	63	145	205	111	47	1,09	2,97
	%	11	25,4	35,9	19,4	8,2		
Boş zaman aktiviteleri için ayrılmış olan tesislerin zayıf ve eski olduğunu düşünüyorum.	f	36	148	197	131	59	1,07	3,14
	%	6,3	25,9	34,5	22,9	10,3		
Özel bilgi gerektiren boş zaman aktivitesine katılım için beni yönlendirecek ve bilgi verecek kişilerin olmadığını düşünüyorum.	f	66	143	188	124	50	1,12	2,94
	%	11,6	25	32,9	21,7	8,8		
Maddi durumum uygun olsa, boş zaman aktivitelerine katılırım.	f	53	116	177	145	80	1,17	3,23
	%	9,3	20,3	31	25,4	14		
Ulaşım imkânları yeterli olsa, boş zaman aktivitelerine katılırım.	f	48	101	155	173	94	1,18	3,35
	%	8,4	17,7	27,1	30,3	16,5		
Boş zaman aktiviteleriyle ilgili yeterli bilğim olsa, aktivitelere katılırım.	f	70	122	166	145	68	1,19	3,18
	%	12,3	21,4	29,1	25,4	11,9		

Yapısal Kısıtlar

Tablo 6 incelendiğinde, katılımcıların yaşam doyumu ile ilgili “Yaşamımdan memnunum” ifadesinin en yüksek ortalamaya sahip olduğu görülmektedir (\bar{x} 3,43). Yaşam doyumu ile ilgili en düşük ortalamaya sahip ifade ise “Eğer hayatımı yeniden yaşasaydım hemen hemen hiçbir şeyi değiştirmezdim” (\bar{x} 2,54) olarak belirlenmiştir. Katılımcıların bireysel boş zaman kısıtları ile ilgili en yüksek ortalamaya sahip olan ifade “ Beni huzursuz edecek boş zaman aktivitelerine katılma ihtimalim düşüktür” (\bar{x} 3,61) iken en düşük ortalamaya sahip olan ifade ise “Bir boş zaman aktivitesine katılırken kendimi çok asabi hissediyorum, bu nedenle kendimi çok rahat hissedemiyorum.” (\bar{x} 2,28) şeklindedir.

Katılımcıların bireylerarası boş zaman kısıtlarını belirleyen faktörlerden en yüksek ortalamaya sahip olan ifade “Arkadaşlarım uzak yerlerde yaşadığından dolayı onlarla birlikte bir boş zaman aktivitesine katılmıyorum.” (\bar{x} 2,82) olarak belirlenirken en düşük ortalamaya sahip olan görüş ise “Arkadaşlarımın benimle birlikte bir boş zaman aktivitesine katılacak kadar yetenekleri yoktur.” (\bar{x} 2,07)

olarak belirlenmiştir. Katılımcıların yapısal boş zaman kısıtları incelendiğinde ise en yüksek ortalamaya sahip olan ifadenin “Ulaşım imkânları yeterli olsa, boş zaman aktivitelerine katılıyorum.” (\bar{x} 3,35) olduğu ve en düşük ortalamaya sahip olan ifadenin ise “Boş zaman aktivite alanlarının yeterince güvenli olmadığını düşünüyorum.” (\bar{x} 2,66) olarak belirlendiği görülmektedir.

SONUÇLAR

Mevcut çalışma ile boş zaman kısıtları ile yaşam doyumu arasındaki ilişki incelenmiş olup bu sonuçlara göre boş zaman kısıtları ile yaşam doyumu arasında düşük düzeyde anlamlı bir ilişki belirlenmiştir. Buna göre boş zaman kısıtları alt faktörlerinden bireylerarası boş zaman kısıtları ile yaşam doyumu arasındaki ilişki r (-14)'tür. Boş zaman kısıtlarından yapısal engeller ile yaşam doyumu arasındaki ilişki ise r (-10) olarak belirlenmiştir. Bu ilişki düzeyi düşük olmakla birlikte anlamlıdır ($p<0,05$). Ekonomik durumu ile yaşam doyumu arasındaki ilişki incelendiğinde ise bu ilişkinin anlamlılık düzeyinde ($p<0,05$) ve ilişki düzeyinin r 20 olduğu belirlenmiştir. Buna göre ekonomik durum algısı yükseldikçe yaşam doyumunun da yükseldiği ileri sürülebilir. Bu ilişki düzeyi düşük olmakla birlikte anlamlıdır ($p<0,05$).

Ekonomik durum algısı ile yapısal boş zaman kısıtları arasındaki farkı belirleyebilmek için tek yönlü ANOVA karşılaştırması yapılmıştır. Buradan çıkan sonuç literatür ile örtüşmektedir. Literatüre göre boş zaman kısıtlarından birisi olan yapısal kısıtların belirleyicilerinden birisi de ekonomik durumdur. Buna göre mevcut çalışma ile düşük gelirli bireyler ile orta gelirli bireylerin boş zaman kısıtları arasında anlamlı bir fark ortaya çıkmıştır ($p<0,05$). Düşük gelirli bireyler orta gelirli bireylere göre boş zaman kısıtlarından yapısal kısıtlarla daha fazla yüzleşmektedir. Bu çalışma ile boş zaman kısıtları ile yaşam doyumu arasındaki ilişkinin düzeyi belirlenmiş olup bu ilişki düzeyi anlamlı olmakla birlikte düşüktür. Fakat yine de boş zaman kısıtlarındaki engellerin ortadan kaldırılması ile birlikte bireylerin yaşam doyum düzeylerinde artış olabileceği bu araştırmanın temel önermelerindedir.

Çalışmanın sonucuna göre bireylerarası boş zaman kısıtlarının katılımcıların yaşam doyum düzeyleri ile ilişkisinin daha yüksek olduğu görülmektedir. Bireylerarası kısıtları belirlemek için oluşturulan ölçekte en yüksek ortalamaya sahip olan ifade “Arkadaşlarım uzak yerlerde yaşadığından dolayı onlarla birlikte bir boş zaman aktivitesine katılamıyorum.” (\bar{x} 2,82) şeklindedir. Üniversite

öğrencilerinin birçoğu eğitim amacıyla ailelerinin ikamet ettiği yerler dışında farklı şehirlere gitmektedir. Mevcut çalışmada ortaya konulan bu sonuç üniversite öğrencilerine yapılan bu araştırmanın doğal sonucu olduğu düşünülmektedir.

Boş zaman kısıtları ile yaşam doyumu arasında alan literatüründe yapılmış çalışmalara rastlanmamıştır. Bu açıdan çalışma gelecekte yapılacak çalışmalara yol gösterebilecek nitelikte olup farklı açılardan ele alınıp konu geliştirilebilir. Boş zaman kısıtları ile yaşam doyumu arasındaki ilişki üniversite öğrencileri açısından düşük düzeyde anlamlı olsa da bu çalışma farklı örneklem grupları ile yeniden ele alınıp farklı sonuçlar elde edilebilir.

KAYNAKLAR

Alexandris, K. and Carroll, B. (1997). An analysis of leisure constraints based on different recreational sport participation levels: Results from a study in Greece. *Leisure Sciences*, 19, 1-15.

Alexandris, K., Grouios, G., Tsorbatzoudis, H. and Bliatsou, P. (2001). Relationship between perceived constraints and commitment to recreational sport participation of University students in Greece. *International Journal of Sport Management*, 2, 282- 297.

Alexandris, K., Tsorbatzoudis, C. and Grouios, G. (2002). Perceived constraints on recreational sport participation: Investigating their relationship with intrinsic motivation, extrinsic motivation and amotivation. *Journal of Leisure Research*, 34(3), 233–252.

Aslan, N. (2002). The Impact Of Leisure Constraints On Leisure Participation. *Ege Eğitim Dergisi*. 1(2), 11-24

Backman, S. J. (1991). An investigation of the relationship between activity loyalty and perceived constraints. *Journal of Leisure Research*, 23, 332-344.

Baker, D. A. and Palmer, R. J. (2006). Examining the effects of perceptions of community and recreation participation on quality of life. *Social Indicators Research*, 75, 395–418.

Brightbill, C. (1960). *The Challenge of Leisure*. Englewood Cliffs: Prentice Hall, 4.

Crawford, D. W., and Godbey, G. C. (1987). Reconceptualizing barriers to family leisure. *Leisure Sciences*, 9, 119-127.

Crawford, D.W., Jackson, E. L., Godbey, G. (1991). A hierarchical model of leisure constraints. *Leisure Sciences*, 13, 309-320.

Diener, E. (1984). Subjective well-being. *Psychological Buletin*, 95 (3), 542-575.

Diener, E., Oishi, S. and Lucas, R. E. (2003). Personality, culture, and subjective wellbeing: Emotional and cognitive evaluations of life. *Annual Reviews*, 54, 403-425.

Fernandez-Ballesteros, R., Zamarrón, M. D. and R´uiz, M. A. (2001). The contribution of sociodemographics and psychosocial factors to life satisfaction. *Ageing and Society*, 21, 25-43.

Güler, Ő. (1978). Turizm Sosyolojisi, Ankara: Turizm ve Tanıtma Bakanlığı Yayınları.

Hacıoğlu, N., Gkdeniz, A. ve Dinç, Y. (2003). *Boş Zaman & Rekreasyon Yönetimi*(İkinci Baskı), Ankara: Detay Yayıncılık.

Hawkins, B., Foose, A. K. and Binkley, A. L. (2004). Contributions of leisure to the life satisfaction of older adults in Australia and the United States. *World Leisure Journal*, 46(2), 4-12.

Huang, H. W., H. Y. Shih and H. L. Liao (2011). A Study on the Relationship between Chinese Proficiency and the Leisure Constraints of Vietnamese Female Immigrants in Taiwan, *The Journal of Global Business Management*, 7(2), 134-144.

Iwasaki, Y. (2006). Leisure and quality of life in an international and multicultural context: What are major pathways linking leisure to quality of life? Social Indicators Research.

Jackson, E. J. and Dunn, E. (1988). Integrating ceasing participation with other aspects of leisure behavior. *Journal of Leisure Research*, 20 (1), 31-45.

Jackson, E. L. (2005). Leisure constraints research: Overview of a developing theme in leisure studies. In E. L. Jackson (ed.), *Constraints to leisure* (pp. 3-19). State College, PA: Venture.

Karakk, S. (1999). Rekreasyon Boş Zaman Deđerlendirme. (Altıncı Baskı). Ankara: Bağırgan Yayınevi.

Karslı, M. D.(2011). *Sınıfta Öğrenme Zamanın Yönetimi*, M. Şişman ve S. Duran (editörler). Sınıf Yönetimi. Sekizinci Baskı. Pegem Akademi Yayıncılık, 148-163.

Keshkar, S., Ehsani, M., Koozechian, H., Ghasemi, H. and Mohammadi, (2012). Examining the hierarchical model of leisure constraints among women in Tehran regarding sports participation. *International journal of sport studies*, 2(11):561-570.

Kim, K. and Park, S. (2010). Hierarchical Leisure Constraints on Leisure Motivation and Participation among Security Agent. *International Journal of Contents*, 2(6), 59-68.

Kraus, R. (1998). *Recreation and Leisure in Modern Society (Third edition)* . United States

of America: Pearson Scott Foresman .

Köker S. (1991). *Normal ve sorunlu ergenlerin yaşam doyumu düzeyinin karşılaştırılması*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.

Mannell, R. C., Dupuis, S. I. (1996). Life satisfaction. In J. E. Birren (Ed.), *Encyclopedia of gerontology*, vol. 2 (pp. 59–64). San Diego, CA: Academic Press.

Raymore, L., Godbey, G., Crawford, D. and von Eye, A. (1993). Nature and process of leisure constraints: An empirical test. *Leisure Sciences*, 15(2), 99 - 113.

Shin, D. C. and Johnson, D. M. (1978). Avowed happiness as an overall assessment of

quality of Life. *Social Indicator Research*, 5(1-4), 475-492.

Shi, S. and Li, X. (2010). Beijing older hierarchical model of leisure constraints analysis. *Proceedings of 2010 International Symposium on Tourism Resources and Management*, 318–322.

Tezcan, M. (1982). *Sosyolojik Açıdan Boş Zamanların Değerlendirilmesi*. Ankara: Ankara Üniversitesi Eğitim Fakültesi Yayınları.

Walker, G. J., Jackson, E. L. and Deng, J. (2007). Culture and leisure constraints: A comparison of Canadian and mainland Chinese university students. *Journal of Leisure Research*, 39 (4), 567-590.

EKONOMİ BİLİMLERİ DERGİSİ

Cilt 10, No 2, 2018 ISSN: 1309-8020 (Online)

Wade, M.G.,and Hoover, J.H. (1985). Mental retardation as a constraint on leisure. In M.G. Wade (Ed.), Constraints on leisure (pp. 83-110). Springfield, IL: Charles C. Thomas.